

Mgr Marcin Szlaszyński
Instytut Nauk Prawnych PAN
marcin.szlaszynski@wp.pl

Ochrona konsumenta przed klauzulami nieuczciwymi w postępowaniu nakazowym w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE

Consumer protection against unfair clauses in the
payment-order procedure in the light of the judgment
of the court of justice

Abstrakt

Przedmiotem publikacji jest konfrontacja konstrukcji polskiego cywilnego postępowania nakazowego i celów, jakie realizuje z wymogiem zapewnienia przez państwa członkowskie UE, w tym Polskę, efektywnej ochrony konsumenta przed klauzulami nieuczciwymi. Kanwą podjętej problematyki są wydane pod koniec 2018 r. orzeczenia TSUE w sprawach C-176/17 oraz C-632/17. Autor, wykorzystując metodę formalno-dogmatyczną, dokonuje analizy polskiego postępowania nakazowego z perspektywy ukształtowanych przez orzecznictwo TSUE wymogów w zakresie zapewnienia konsumentowi w postępowaniu sądowym skutecznego środka prawnego dającego ochronę przed klauzulami nieuczciwymi. Autor stawia za wzór funkcjonujące de lege lata rozwiązania na gruncie prawa procesowego wspierające pracownika w postępowaniu przeciwko pracodawcy.

Abstract

The subject of the publication is the confrontation of the construction of the Polish civil payment-order procedure and the objectives it implements with the requirement of providing of the effective consumer protection against unfair clauses by EU Member States, including Poland. The background of the issues raised are CJEU's judgements issued at the end of 2018 in cases C-176/17 and C-632/17. By using formal-dogmatic method, the author analyzes the Polish payment-order procedure from the perspective of requirements set out by the CJEU's judgements in providing the consumer with an effective legal remedy that protects him against unfair clauses at the stage of court proceedings. The author presents as a model solution *de lege lata* regulations in the procedural law that supports the employee in proceedings against the employer.

I. Wstęp

Kanwą problematyki poruszonej w niniejszej publikacji są wydane pod koniec 2018 r. orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej („TSUE”), tj. wyrok w sprawie C-176/17 z 13 września 2018 r., zwanej sprawą Profi Credit Polska¹ oraz postanowienie w sprawie C-632/17 z dnia 28 listopada 2018 r., znanej także jako sprawa PKO Bank Polski². Przedmiotowe orzeczenia zakwestionowały dotychczasową formułę polskiego cywilnego postępowania nakazowego jako niezapewniającego odpowiedniej ochrony konsumentów przed skutkami klauzul nieuczciwych mogących potencjalnie istnieć w umowach zawieranych z profesjonalistami.

Cywilne postępowanie nakazowe w realiach zintensyfikowanego i masowego obrotu gospodarczego stało się powszechnie wykorzystywanym środkiem szybkiego odzyskiwania należności. Jest to jednocześnie istotne narzędzie w rękach przedsiębiorców służące dochodzeniu roszczeń od nabywców ich towarów lub usług, którymi bardzo często są konsumenci. Szczególną grupą wśród wspomnianych przedsiębiorców są kredytodawcy odzyskujący w ten sposób wierzytelności z tytułu udzielonych kredytów i pożyczek, w tym także banki, które w 2016 r. utraciły swoisty przywilej prawny w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego³.

¹ EU:C:2018:711.

² EU:C:2018:963.

³ Bankowy tytuł egzekucyjny był szczególnym instrumentem dochodzenia roszczeń zastrzeżonym prawnie dla banków, regulowanym przez przepisy ustawy z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe. Dnia 14.04.2015 r. Trybunał Konstytucyjny w sprawie o sygn. P 45/12 orzekł, że art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 ww. ustawy są niezgodne z art. 32 ust. 1 konstytucji. Przepisy te utraciły moc obowiązującą z dniem 1.08.2016 r. (<http://trybunal.gov.pl/s/p-4512/>).

Aby postępowanie nakazowe spełniało podstawowy cel w postaci szybkiego i efektywnego odzyskiwania należności od nierzetelnych dłużników, musi charakteryzować się maksymalnie uproszczonym charakterem, a jednocześnie wysokim poziomem sformalizowania. Należy zwrócić uwagę na inną istotną cechę typową tego postępowania, którą prawidłowo zobrazował w jednym z orzeczeń Sąd Apelacyjny w Łodzi, wskazując, że „celem [...] postępowania nakazowego w ogólności jest zapewnienie powodowi uzyskania tytułu egzekucyjnego szybko, kosztem ochrony prawnej przysługującej pozwanemu”⁴. Owa asymetria uprawnień stron postępowania nakazowego na korzyść wierzyciela jest więc również charakterystycznym elementem postępowania nakazowego. Skutki tego są szczególnie widoczne w przypadku, gdy pozwanym w tym postępowaniu jest nieprofesjonalny i z zasady słabszy uczestnik obrotu, tj. konsument.

Dotychczas poświęcano niewiele miejsca w doktrynie i orzecznictwie na rozważania dotyczące kształtu postępowania cywilnego z perspektywy odpowiedniego wyważenia praw i obowiązków stron tego postępowania, w sytuacji gdy jedną z nich jest konsument, mimo że równolegle rozwinęła się dość znacznie materialnoprawna ochrona praw konsumenta jako słabszej strony stosunku umownego. Jednocześnie nawet najlepsza ochrona materialnoprawna konsumenta nie będzie w pełni efektywna, jeżeli nie zapewni się odpowiedniego instrumentarium służącego egzekucji tej ochrony na poziomie prawnoprocesowym, a więc skutecznego środka ochrony, o którym mowa w art. 47 Karty praw podstawowych UE.

W niniejszej publikacji zostanie omówiona istota orzeczeń TSUE w sprawach C-176/17 oraz C-632/17 z perspektywy specyfiki polskiego postępowania nakazowego, jak również zostaną poddane analizie dotychczasowe zapatrywania Trybunału na praktyczną realizację wymogu zapewnienia przez wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami, co jest bezpośrednią dyspozycją art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich⁵.

⁴ Wyrok SA w Łodzi z 14.02.2013 r., I ACa 1158/12, LEX nr 1289500.

⁵ Dz.U. L 95, s. 1; Polskie wydanie specjalne: Rozdział 15 Tom 002 P. 288–293. Dyrektywa 93/13/EWG w art. 3 wprowadziła do prawa unijnego instytucję klauzul nieuczciwych w umowach konsumenckich oraz konieczność ich skutecznego eliminowania z samych umów, a systemowo również z całego obrotu konsumenckiego. Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG klauzule nieuczciwe są objęte sankcją bezskuteczności *ex lege* i *ex tunc* i powinny zostać wyeliminowane ze stosunku umownego przy jednoczesnym zachowaniu skuteczności pozostałych postanowień regulujących dany stosunek umowny, jeżeli owo utrzymanie skuteczności będzie możliwe. Praktyczną konsekwencją powyższego procesu może być całkowicie odmiennie ukształtowana odpowiedzialność pozwanego konsumenta wobec powoda, niż wynikałoby to z pierwotnie ustalonej treści stosunku umownego i odzwierciedlających ją dokumentów będących podstawą wydania nakazu zapłaty, takich jak w szczególności weksel czy też wyciągi z ksiąg bankowych.

Rozważania poświęcone powyższym, przełomowym orzeczeniom zostaną uzupełnione o wnioski płynące z analizy jednego z ostatnich orzeczeń TSUE, tj. wyroku z 7 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-419/18 i C-483/18, zwanym także *Profi Credit II*⁶. Wyrok ten stanowi bowiem kontynuację i ważne uzupełnienie rozważań Trybunału w przedmiocie zapewnienia konsumentom efektywnej ochrony przed klauzulami nieuczciwymi w ramach postępowania nakazowego. Jednocześnie należy sądzić, że nie jest to ostatnie słowo Trybunału i można spodziewać się kolejnych orzeczeń rozstrzygających dalsze wątpliwości w tej ważnej kwestii.

Orzeczenia TSUE w sprawach C-176/17 oraz C-632/17 należy uznać za kolejne, po wyeliminowaniu z polskiego porządku prawnego instytucji bankowego tytułu egzekucyjnego, swoiste trzęsienie ziemi w polskim procesie dochodzenia roszczeń wobec konsumentów. O ile jednak w przypadku eliminacji bankowego tytułu egzekucyjnego skutki były ograniczone wyłącznie do sektora bankowego dysponującego tym swoistym przywilejem prawnoprocesowym, o tyle w przypadku dwóch przywołanych powyżej orzeczeń TSUE, ich wpływ obejmuje praktycznie wszystkie obszary działalności podmiotów profesjonalnych dochodzących roszczeń od konsumentów w trybie postępowania nakazowego z tytułu uprzednio zawartych z nimi umów.

W obu analizowanych rozstrzygnięciach TSUE, choć dotyczących nieco odmiennych stanów faktycznych⁷, jawią się analogiczne problemy prawne, związane z zapewnieniem w postępowaniu nakazowym odpowiedniej ochrony pozwanemu konsumentowi przed nieuczciwymi warunkami w umowach konsumenckich. Problemy te dotyczą:

- a) zgodności z normami wspomnianej dyrektywy wyłączenia konieczności bądź wręcz możliwości badania stosunku podstawowego przez sąd krajowy z urzędu przed wydaniem nakazu zapłaty, jeżeli dokumenty, na podstawie których ma być wydany nakaz zapłaty, są sporządzone prawidłowo,

⁶ EU:C:2019:930

⁷ Asumpt do wydania orzeczeń w obu sprawach dało zapytanie prejudycjalne polskiego Sądu Rejonowego w Siemianowicach Śląskich. W pierwszej ze spraw – C-176/17 jedna z firm pożyczkowych złożyła pozew przeciwko pożyczkobiorcy, któremu udzieliła pożyczki zabezpieczonej wekslem własnym *in blanco*. Ponieważ pożyczkobiorca nie spłacił pożyczki, pożyczkodawca wystąpił do sądu w trybie postępowania nakazowego o zapłatę udzielonego przez pożyczkobiorcę zabezpieczenia w postaci weksla własnego *in blanco*. W sprawie C-632/17 bank złożył pozew przeciwko kredytobiorcy w trybie postępowania nakazowego o zapłatę niespłaconego zadłużenia w ramach wydanej karty kredytowej na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzonego pieczęcią banku oraz dowodu doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty, w ramach postępowania nakazowego, określonego przepisami art. 485 § 3 i nast. k.p.c.

- b) konstrukcji środka zaskarżenia przysługującego pozwanemu konsumentowi w postaci zarzutów od nakazu zapłaty w jej obecnym kształcie i spełniania przez nią przesłanek właściwych dla skutecznego środka prawnego, o którym mowa w art. 47 Karty praw podstawowych UE.

Argumentacja TSUE przyjęta w przedmiotowych orzeczeniach jest kluczowa dla obrania właściwej perspektywy w ocenie roli i celów właściwych dla postępowania nakazowego, regulowanego obecnie przez przepisy art. 480–497 k.p.c., a także wyważenia praw i obowiązków stron tego postępowania, gdy jedną z nich jest konsument. Stanowią one również kolejny, istotny sygnał płynący z orzecznictwa TSUE, że ochrona konsumenta w świetle prawa unijnego nie ogranicza się wyłącznie do zapewnienia odpowiednich instrumentów ochronnych w ramach prawa materialnego, ale także opiera się na zapewnieniu efektywności i skuteczności tych instrumentów w sferze proceduralnej, co do zasady objętej zasadą autonomii państw członkowskich⁸.

II. Podstawy postępowania nakazowego w polskiej procedurze cywilnej

Na wstępie należy zaznaczyć, że kompleksowa analiza specyfiki postępowania nakazowego i racji stojących za owym szczególnym jego charakterem nie jest możliwa w ramach niniejszej publikacji ze względu na jej ograniczenia objętościowe, niemniej jednak, aby w pełni zrozumieć istotę rozważań TSUE w kontekście obu wspomnianych spraw, niezbędne jest przedstawienie zarysu podstawowych założeń i funkcji postępowania nakazowego.

Postępowanie nakazowe funkcjonuje w polskim kodeksie postępowania cywilnego od samego początku jego uchwalenia, tj. od 1964 r. Obecny kształt został nadany przez znaczącą nowelizację kodeksu postępowania cywilnego, dokonaną ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy

---

⁸ Wcześniej w swoich orzeczeniach TSUE wielokrotnie wskazywał, że mimo tzw. zasady autonomii proceduralnej państw członkowskich, powinny one zagwarantować, że zgodnie z zasadą równoważności, wewnętrzne regulacje proceduralne nie będą mniej korzystne w odniesieniu do spraw podlegających prawu unijnemu niż w przypadku podobnych spraw podlegających prawu krajowemu, a ponadto, zgodnie z zasadą skuteczności, nie będą uniemożliwiać lub nadmiernie utrudniać wykonywania praw przyznanych konsumentom przez prawo unijne (m.in. wyrok z dnia 7 grudnia 2017 r., Banco Santander, C-598/15, EU:C:2017:945, pkt 38; wyrok z dnia 18 lutego 2016 r., Finanzmarktprotektor, C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 40; wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 46).

o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji⁹.

Jak wskazuje T. Ereciński, przyjęte w tym postępowaniu rozwiązania uczyniły z tego procesowego postępowania odrębnego jednolite postępowanie przeznaczone do szybkiej realizacji roszczeń opartych na dokumentach i dużym stopniu wiarygodności¹⁰.

Należy podkreślić, że idei i założeń konstrukcyjnych postępowania nakazowego nie zmieniła ostatnia znacząca nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzona ustawą z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹¹, obowiązująca od 7 listopada 2019 r. – mimo dokonania w regulacji tego postępowania szeregu istotnych, jak się wydaje, zmian merytorycznych i organizacyjnych¹².

Do zmian, które należy przede wszystkim wyszczególnić należą:

- a) dopuszczenie referendarzy sądowych do czynności w sprawie o wydawanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy i wydania wyroku (analogicznie jak dotychczas w postępowaniu upominawczym),
- b) rezygnacja z podstaw odmowy wydania nakazu zapłaty względnie jego uchylenia z urzędu, tj. nieznanomości miejsca pobytu pozwanego i niemożności doręczenia pozwanemu odpisu nakazu w kraju,
- c) rezygnacja z wyciągu z ksiąg bankowych jako dowodu stanowiącego podstawę wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym,
- d) liczne zmiany porządkujące i usprawniające.

Co ważne, w uzasadnieniu do projektu przedmiotowej nowelizacji nie pojawiły się jakiegokolwiek argumenty wskazujące potrzebę zmiany przepisów regulujących to postępowanie w kierunku zapewniającym uwzględnienie wniosków TSUE przedstawionych w orzeczeniach w sprawie C-176/17 Profi Credit oraz C-632/17 PKO BP celem zapewnienia efektywnej ochrony praw konsumentów przed klauzulami nieuczciwymi w postępowaniu nakazowym. Mając na uwadze, że orzeczenia TSUE będące przedmiotem analizy w ramach niniejszej publikacji zostały wydane w odniesieniu do stanu prawnego sprzed powyższej nowelizacji, konieczne jest dokonanie analizy, czy, a jeśli tak, to w jakim zakresie wprowadzone nowelizacją z 4 lipca 2019 r. zmiany w postępowaniu nakazowym wpływają na zastrzeżenia kierowane przez Trybunał pod adresem dotychczasowych uregulowań w zakresie postępowania nakazowego.

⁹ Dz.U. Nr 48 poz. 554 z późn. zm.

¹⁰ T. Ereciński, *Komentarz do art. 484(1) [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom III. *Postępowanie rozpoznawcze*, red. tenże, wyd. V, LEX.

¹¹ Dz.U. 2019 poz. 1469 z późn. zm.

¹² Por. uzasadnienie do projektu ustawy z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, s. 122 i nast.

W doktrynie podkreśla się, że ideą postępowania nakazowego jest hipotetyczne założenie, że podstawa faktyczna roszczenia powoda została w całości udowodniona za pomocą dołączonych do pozwu dokumentów¹³. Jak wskazuje K. Flaga-Gieruszyńska, wydany nakaz zapłaty, po jego uprawomocnieniu, zrównuje się w skutkach prawnych z wyrokiem i oznacza stwierdzenie istnienia stosunku prawnego, według którego dłużnicy obowiązani byli zapłacić kwotę główną z odsetkami. Państwo w obronie porządku prawnego, na żądanie wierzyciela, bez dalszych warunków potwierdza ów obowiązek zapłaty i otwiera drogę do stosowania przymusu egzekucyjnego w stosunku do wszystkich świadczeń wynikających z tytułu egzekucyjnego¹⁴. Z kolei S. Dalka zwraca uwagę, że nakaz zapłaty jest szczególnego rodzaju orzeczeniem merytorycznym o charakterze warunkowym, stwarzającym domniemanie zgodności z prawdą twierdzeń i żądań powoda w zakresie dochodzonego przez niego roszczenia oraz okoliczności z tym związanych. Jest to jednak domniemanie wzruszalne, ponieważ pozwany po doręczeniu mu nakazu może je zakwestionować, wnosząc zarzuty¹⁵.

Postępowanie nakazowe jest postępowaniem fakultatywnym, wszczynanym na wniosek powoda zgłoszony w pozwie (art. 484¹ k.p.c.), a zatem stanowi uprawnienie powoda, z którego może, ale nie musi skorzystać. Zgodnie z art. 480⁴ § 1 k.p.c. rozpoznanie sprawy następuje na posiedzeniu niejawnym. Postępowanie to dotyczy jedynie przypadków, gdy powód dochodzi roszczenia pieniężnego albo świadczenia innych rzeczy zamiennych (art. 480¹ § 1 k.p.c.). Rzeczami zamiennymi są rzeczy oznaczone co do gatunku, niezależnie czy w pojedynczym egzemplarzu czy w większej liczbie¹⁶. Konstrukcja postępowania nakazowego obejmuje dwie zasadnicze fazy – pierwszą od chwili wniesienia pozwu o wydanie nakazu zapłaty oraz drugą, od chwili wniesienia przez pozwanego zarzutów od wydanego nakazu zapłaty.

Faza pierwsza inicjowana jest przez wniesienie pozwu o wydanie nakazu zapłaty. Przebiega ona bez wiedzy pozwanego. W świetle dotychczasowych uregulowań, które zachowały aktualność także po nowelizacji k.p.c. z 4 lipca 2019 r., w pierwszej fazie postępowania nakazowego sąd lub referendarz sądowy nie jest uprawniony do badania innych przesłanek dopuszczalności wydania nakazu zapłaty poza określonymi wprost w art. 485 k.p.c., w szczególności do badania treści stosunku podstawowego pod kątem jego skuteczności. W konsekwencji

¹³ P. Telenga, *Komentarz do art. 485 [w:] Kodeks postępowania cywilnego*. Tom I. Art. 1–729, red. A. Jakubecki, LEX.

¹⁴ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *KPC. Komentarz*, wyd. 6, Warszawa 2012, s. 849.

¹⁵ S. Dalka [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 1–505*¹⁴, t.1, red. K. Piasecki, Warszawa 2006, s. 218.

¹⁶ J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2002, s. 350.

powód, wnosząc pozew o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, nie musi dołączać treści samej umowy kształtującej stosunek podstawowy, ponieważ ta nie podlega obowiązki badania przez sąd na tym etapie.

Dopiero w drugiej fazie postępowania nakazowego, a więc po doręczeniu pozwanemu nakazu zapłaty wraz z odpisem pozwu, pozwany może podnieść zarzuty nie tylko związane z samym dokumentem będącym podstawą wydanego nakazu zapłaty, ale także zarzuty dotyczące stosunku zobowiązaniowego, w związku z którym ów dokument powstał.

Zatem sąd rozpoznający zarzuty od nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksla może uwzględnić ww. stosunek zobowiązaniowy, choć nie ma obowiązku działania w tym zakresie z urzędu i niezbędne jest podjęcie działań w tym kierunku przez stronę zainteresowaną (przede wszystkim pozwanego)¹⁷.

Przyglądając się sytuacji prawnej, w jakiej znajduje się pozwany w postępowaniu nakazowym, należy zwrócić uwagę, że jego możliwość działania rozpoczyna się dopiero od drugiej fazy postępowania, a więc od doręczenia mu nakazu zapłaty. Sąd lub referendarz sądowy, wydając nakaz, orzeka, że pozwany powinien w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu zaspokoić roszczenie w całości wraz z kosztami albo wnieść w tym terminie zarzuty (art. 480² § 1 k.p.c.). Zgodnie z art. 493 § 2 k.p.c. pozwany jest ponadto zobowiązany wnieść zarzuty w określonej formie, tj. w formie pisma, które powinno odpowiadać wymogom pisma procesowego (art. 126 k.p.c.)¹⁸. Pismo to, w świetle wymogów art. 480³ § 2 k.p.c. powinno zawierać informację, czy pozwany zaskarża nakaz w całości czy w części, jak również, zgodnie z postulatem szybkości postępowania nakazowego, powinno określać zarzuty, które powinny być zgłoszone pod rygorem ich utraty przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. Co więcej, zgodnie z art. 493 § 2 k.p.c. w przedmiotowym piśmie pozwany powinien wymienić fakty, z których wywodzi żądania i dowody na wykazanie każdego z nich. W stanie prawnym sprzed nowelizacji z 4 lipca 2019 r., konsekwencją niedopełnienia tego wymogu przez pozwanego był obowiązek pominięcia spóźnionych twierdzeń i dowodów przez sąd, chyba że strona uprawdopodobniłaby, że nie zgłosiła ich w zarzutach bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznawaniu sprawy, albo że występują inne wyjątkowe okoliczności. De lege lata z powyższej regulacji zrezygnowano, w związku z czym zastosowanie

¹⁷ Tak SN w wyroku z 10.04.2002 r., IV CKN 948/00, Legalis. Do 7 listopada 2019 r., a więc do wejścia w życie nowelizacji k.p.c. z 4 lipca 2019 r. powyższa zasada znajdowała zastosowanie także do nakazów zapłaty wydanych na podstawie ksiąg bankowych. Księgi bankowe – jak już wcześniej była o tym mowa – w wyniku wspomnianej nowelizacji przestały być podstawą do wydania nakazu zapłaty.

¹⁸ Por. np. M. Kostwiński, *komentarz do art. 493 [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, red. T. Zembrzusi, LEX 2020, pkt 11.

w postępowaniu nakazowym znajdują ograniczenia czasowe w powoływaniu faktów i dowodów zawarte w przepisach ogólnych kodeksu postępowania cywilnego, w szczególności wprowadzony nowelizacją lipcową przepis art. 205¹² k.p.c.¹⁹.

De lege lata utrzymana została zasada, że pozwany nie może wnieść powództwa wzajemnego w postępowaniu nakazowym, co jest konsekwencją ograniczonego zakresu rozpoznawania sprawy w następstwie zgłoszonych zarzutów. Nie bez znaczenia dla sytuacji pozwanego, który zdecydował się wnieść zarzuty od nakazu zapłaty są także wymogi art. 480³ § 3 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, sąd jest zobligowany odrzucić zarzuty wniesione po upływie terminu, nieopłacone, lub z innych przyczyn niedopuszczalne, jak również zarzuty, których braków pozwany nie usunął w terminie pomimo wezwania. Jeśli zatem zarzuty nie zostaną skutecznie wniesione, nakaz zapłaty uzyskuje skutki prawomocnego wyroku (art. 480² § 4 k.p.c.).

Na koniec należy wspomnieć o ograniczeniu mającym wymiar ekonomiczny, a więc niezwykle ważny z perspektywy konsumenta, tj. o konieczności wniesienia opłaty w wysokości $\frac{3}{4}$ części opłaty określonej w art. 19 § 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Niewątpliwie istotna dysproporcja w zakresie wnoszonych opłat przez przedsiębiorcę i konsumenta stanowi swoją trudność dla pozwanego na ścieżce do zakwestionowania podstaw wydanego nakazu zapłaty, a jednocześnie budzi wątpliwości natury moralno-etycznej.

III. Zarys systemu kontroli abuzywności klauzul w umowach konsumenckich

Problematyka kontroli postanowień nieuczciwych, zwanych powszechnie w doktrynie i orzecznictwie klauzulami abuzywnymi, a na gruncie polskiego prawa niedozwolonymi postanowieniami umownymi²⁰ jest złożona i dotychczas rodzi dostrzegane w doktrynie problemy natury teoretycznej i praktycznej²¹.

Prawny system kontroli postanowień nieuczciwych w umowach konsumenckich w polskim prawodawstwie pojawił się z chwilą wdrożenia wymogów

¹⁹ Por. K. Panfil, *komentarz do art. 493 [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz do niektórych przepisów*, (red. O. Piaskowska), LEX, 2019.

²⁰ Kontrowersje w kwestii tłumaczenia na język polski terminu dyrektywy „unfair term” patrz E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002, s. 328.

²¹ Warto w tym miejscu przywołać jedynie przykładowo będące pokłosiem owych problemów i wątpliwości publikacje: *Życie umowy konsumenckiej po uznaniu jej postanowienia za nieuczciwe na tle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE*, red. M. Romanowskiego, Warszawa 2017 bądź też *Prawo konsumenckie w praktyce*, red. M. Czarnecka i T. Skoczny, Warszawa 2016, której rozdział IV autorstwa K. Lehmana został poświęcony eliminacji postanowień niedozwolonych z wykonywanych umów o charakterze ciągłym w obrocie konsumenckim.

dyrektywy 93/13 EWG. Opiera się on na dwóch zasadniczych filarach: kontroli abstrakcyjnej oraz kontroli incydentalnej²².

Tryb kontroli abstrakcyjnej nie był znany wcześniej polskiemu prawodawstwu. Polega on na analizie treści konsumenckiego wzorca umownego przez uprawniony organ pod kątem istnienia w nim klauzul abuzywnych, przy czym proces ten następuje w oderwaniu od konkretnego stosunku umownego. Celem kontroli abstrakcyjnej jest więc wyłączenie stosowania z obrotu konsumenckiego postanowienia wzorca umownego, a nie postanowienia umowy zawartej między stronami²³. Do 16 kwietnia 2016 r. w polskim porządku prawnym można było wyróżnić model pierwotny i wtórny abstrakcyjnej kontroli wzorców²⁴. Począwszy od 17 kwietnia 2016 r., w wyniku zmiany ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, to Prezesowi UOKiK przysługuje uprawnienie do stwierdzania abuzywności postanowień we wzorcach stosowanych w obrocie konsumenckim. Stwierdzenie abuzywności następuje w formie decyzji administracyjnej, od której służy odwołanie do Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Drugim systemem kontroli abuzywności postanowień, obok wcześniej przedstawionego systemu kontroli abstrakcyjnej, jest system kontroli incydentalnej – kluczowy z perspektywy przedmiotu niniejszej publikacji. Kontroli incydentalnej bowiem dokonuje sąd powszechny w trakcie sporu toczącego się na tle konkretnej umowy zawartej pomiędzy przedsiębiorcą i konsumentem. Kontrola ta dotyczy zawsze postanowienia zawartej umowy, z zastrzeżeniem, że postanowienie to nie było uzgodnione indywidualnie z konsumentem²⁵. W konsekwencji, najczęściej przedmiotem kontroli w ramach tego systemu będą klauzule wzorca umownego inkorporowanego do umowy, choć można wyobrazić sobie również postanowienia narzucone konsumentowi w ramach zawieranej umowy, które wcześniej nie były częścią wzorca umownego. Niewątpliwie jednak będą to sytuacje wyjątkowe i szczególne tylko dla tego systemu kontroli abuzywności postanowień.

²² Por. E. Łętowska, *Prawo umów...*, s. 328 i nast.; K. Lehmann, *Eliminowanie postanowień niedozwolonych z wykonywanych umów o charakterze ciągłym w obrocie konsumenckim* [w:] *Prawo konsumenckie w praktyce*, red. M. Czarnecka, T. Skoczny, Warszawa 2016, s. 45. Autor ten stawia również tezę, że oprócz kontroli abstrakcyjnej i incydentalnej można wyróżnić jeszcze tzw. tryb samokontroli, niezwiązany z żadną, szczególną procedurą prawną i uzależniony od świadomości prawnej przedsiębiorcy stosującego wzorzec umowny.

²³ Por. K. Skubisz-Kępka, *Komentarz do art. 385(1)* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*. Tom III. *Zobowiązania. Część ogólna (art. 353–534)*, red. M. Fras, M. Habdas, LEX, pkt 16.

²⁴ K. Lehmann, *Eliminowanie...*, s. 45

²⁵ E. Łętowska, *Prawo umów...*, s. 335.

IV. Stanowisko TSUE w przedmiocie ochrony praw konsumenta na gruncie dyrektywy 93/13/EWG w fazie postępowania sądowego

Analizowane w ramach niniejszej publikacji orzeczenia TSUE C-176/17 oraz C-632/17, a także uzupełniające je orzeczenie w połączonych sprawach C-419/18 i C-483/18 stanowią jednocześnie podsumowanie dotychczasowego orzecznictwa Trybunału w przedmiocie ochrony praw konsumenta wynikających z dyrektywy 93/13 w fazie postępowania sądowego, a więc w sytuacji, gdy przedmiot sporu wynikający ze stosunku umownego pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem zostaje poddany niezależnej i obiektywnej ocenie sądu krajowego.

Należy wyróżnić dwa podstawowe aspekty ochrony konsumenta w fazie postępowania sądowego na gruncie dyrektywy 93/13:

- a) obowiązek sądu do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowy mają nieuczciwy charakter, a po dokonaniu takiego badania, zniwelować brak równowagi między konsumentem i przedsiębiorcą, o ile ów sąd dysponuje niezbędnymi ku temu informacjami dotyczącymi stanu prawnego i faktycznego;
- b) obowiązek prawodawcy krajowego takiego ukształtowania przepisów proceduralnych, aby umożliwiały zapewnienie przestrzegania praw, jakie podmioty wywodzą z dyrektywy 93/13/EWG przeciwko wykorzystywaniu nieuczciwych warunków umownych, w szczególności, aby zapewniały prawo do skutecznego środka prawnego, obowiązujące zarówno w odniesieniu do wyznaczenia sądów właściwych w przedmiocie rozpoznawania powództw wnoszonych na podstawie prawa Unii, jak i w odniesieniu do określenia zasad proceduralnych dotyczących takich powództw.

Odnosnie do pierwszego z wymienionych aspektów, należy na wstępie zwrócić uwagę na istotne uregulowania samej dyrektywy 93/13/EWG, które determinują kształt orzecznictwa TSUE w tej materii. A zatem zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG państwa członkowskie powinny przewidzieć w ramach prawodawstw krajowych, że nieuczciwe warunki istniejące w umowie konsumenckiej zawartej przez przedsiębiorcę nie będą wiązać konsumentów na warunkach określonych na mocy ww. prawodawstw. Następnie art. 7 ust. 1 ww. dyrektywy, a także jej motyw 24 obligują państwa członkowskie do zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami²⁶. Na bazie tych uregulowań, w ocenie TSUE, do sądu krajowego należy jedynie wykluczenie stosowania nieuczciwego warunku umownego, tak aby nie mógł

²⁶ Wyrok TSUE z 21.12.2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo.

on wywoływać wiążącego skutku wobec konsumenta, przy czym sąd ten nie jest uprawniony do zmiany treści tego stosunku²⁷. Sąd krajowy jest natomiast zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowy, o ile wchodzą w zakres stosowania dyrektywy 93/13/EWG, mają nieuczciwy charakter, a w kolejnym kroku zniwelować brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą, pod warunkiem jednakże, że sąd dysponuje niezbędnymi informacjami dotyczącymi stanu prawnego i faktycznego w sprawie²⁸.

Co istotne, powyższe wnioski TSUE odnosi także do postępowań w sprawie wydania nakazu zapłaty²⁹. W ocenie Trybunału, skuteczna ochrona praw przyznanych konsumentowi w dyrektywie 93/13/EWG może być zagwarantowana jedynie pod warunkiem, że krajowe prawo procesowe będzie umożliwiało, w ramach postępowania w sprawie wydania nakazu zapłaty względnie w ramach postępowania egzekucyjnego w przedmiocie nakazu zapłaty, kontrolę z urzędu potencjalnie nieuczciwych warunków odnośnej umowy³⁰.

Odnosząc się do drugiego aspektu ochrony konsumenta w fazie postępowania sądowego na gruncie dyrektywy 93/13/EWG, jak już wcześniej wskazano, dotyczy on obowiązku prawodawcy krajowego takiego ukształtowania przepisów proceduralnych, aby umożliwiły zapewnienie przestrzegania praw, jakie podmioty wywodzą z dyrektywy 93/13/EWG przeciwko wykorzystywaniu nieuczciwych warunków umownych, w szczególności, aby zapewniały prawo do skutecznego środka prawnego. TSUE w pkt 57 wyroku C-176/17 zwrócił uwagę, że prawo Unii zasadniczo nie harmonizuje procedur stosowanych w odniesieniu do badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku umowy, a procedury te należą do zakresu krajowego porządku prawnego państw członkowskich. Jednocześnie jednak TSUE zwrócił uwagę, że powyższe obowiązuje pod warunkiem, że zachowane są dwie podstawowe zasady prawa unijnego, mianowicie zasada równorzędności oraz zasada skuteczności.

Zasada równorzędności powinna, zdaniem Trybunału, przejawiać się w tym, że owe procedury w sprawach podlegających prawu unijnemu nie są mniej korzystne niż w przypadku podobnych spraw podlegających prawu krajowemu.

²⁷ *Ibidem*, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo.

²⁸ Wyroki: z 13.09.2018 r. Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 42; z 21.04.2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo; z 21.12.2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 58.

²⁹ Wyroki: z dnia 14.06.2012 r., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349; z 18.02.2016 r., Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98; postanowienie z 21.06.2016 r., Aktiv Kapital Portfolio, C-122/14, niepublikowane, EU:C:2016:486.

³⁰ Wyrok z 13.09.2018 r. Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 44; wyrok z 18 lutego 2016 r., Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 46; postanowienie z dnia 21.06.2016 r., Aktiv Kapital Portfolio, C-122/14, niepublikowane, EU:C:2016:486, pkt 30.

Z kolei zasada skuteczności zakłada, że procedury powinny przewidywać prawo do skutecznego środka prawnego, takiego jak przewidziany w art. 47 Karty praw podstawowych UE³¹.

Zasada skuteczności odnoszona do postępowania sądowego i jego roli w zapewnianiu realizacji wymogów dyrektywy 93/13/EWG, pozostaje w ścisłej korelacji z prawem konsumenta, będącego uczestnikiem takiego postępowania, do skutecznego środka prawnego. Jak wskazał Trybunał, należy zauważyć, że wynikający z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG obowiązek przewidzenia środków proceduralnych pozwalających na zapewnienie przestrzegania praw, jakie podmioty wywodzą z dyrektywy 93/13/EWG przeciwko wykorzystywaniu nieuczciwych warunków umownych, odpowiada ustanowionemu również w art. 47 karty prawu konsumenta do skutecznego środka prawnego. Prawo do skutecznego środka prawnego powinno, w ocenie Trybunału, obowiązywać zarówno w odniesieniu do wyznaczenia sądów właściwych w przedmiocie rozpoznawania powództw wnoszonych na podstawie prawa Unii, jak i w odniesieniu do określenia zasad proceduralnych dotyczących takich powództw³².

Kontynuując ten wywód, TSUE zwrócił uwagę na niezwykle ważną kwestię – mianowicie, w celu ustalenia, czy kształt postępowania sądowego realizuje prawo pozwanego konsumenta do skutecznego środka prawnego, sąd krajowy powinien ustalić, czy przewidziane w prawie krajowym zasady proceduralne w zakresie wniesienia zarzutów nie prowadzą do znacznego ryzyka, iż zainteresowani konsumenci nie skorzystają z przysługującego im formalnie środka prawnego³³. W konsekwencji bowiem brak skutecznej kontroli potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków danej umowy nie zagwarantuje przestrzegania praw przyznanych w drodze dyrektywy 93/13/EWG³⁴.

Trybunał podkreślił, że wśród odpowiednich i efektywnych środków gwarantujących konsumentom prawo do skutecznego środka prawnego musi znaleźć się możliwość wytoczenia powództwa lub wniesienia zarzutów w racjonalnych warunkach proceduralnych, w ten sposób, by korzystanie z przyznanych konsumentom praw nie było obwarowane warunkami, w szczególności terminem lub

³¹ Podobnie wyroki TSUE: z 14.09.2017 r., *The Trustees of the BT Pension Scheme*, C-628/15, EU:C:2017:687, pkt 58 i 59 i przytoczone tam orzecznictwo; z 31.05.2018 r., *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo.

³² Podobne wyroki: z 31.05.2018 r., *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo.

³³ Podobne wyroki: z 14.06.2012 r., *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 54; z 14.03.2013 r., *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 58; z 18.02.2016 r., *Finanmadrid EFC*, C-34/14, EU:C:2016:98, pkt 52.

³⁴ Wyrok z 7.12.2017 r., *Banco Santander*, C-598/15, EU:C:2017:945, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo.

kosztami, które ograniczałyby korzystanie z praw gwarantowanych w dyrektywie 93/13/EWG³⁵.

V. Polskie postępowanie nakazowe w kontekście skuteczności ochrony praw konsumenta – analiza wniosków TSUE

W obu orzeczeniach w sprawach C-176/17 oraz C-632/17 TSUE stwierdził niezgodność z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 przepisów krajowych, które pozwalają na wydanie nakazu zapłaty – czy to opartego na wekslu własnym, który stanowi gwarancję wierzytelności powstałej z umowy kredytu konsumenckiego, czy też opartego na wyciągu z ksiąg bankowych jako elemencie świadczącym o istnieniu wierzytelności wynikającej z umowy kredytu konsumenckiego. Niezgodność ta uwarunkowana została przez Trybunał dwiema okolicznościami, które powinny wystąpić łącznie – mianowicie:

- a) sąd rozpoznający pozew o wydanie nakazu zapłaty nie jest uprawniony do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków stosunku podstawowego, a jednocześnie
- b) sposób wykonania prawa do wniesienia zarzutów od takiego nakazu nie pozwala na zapewnienie przestrzegania praw, które konsument opiera na tej dyrektywie.

Trybunał podkreślił, że w postępowaniu nakazowym sąd orzekający w trakcie pierwszej fazy postępowania nie bada stosunku podstawowego, jak również nie ma wiedzy o wszystkich elementach stanu faktycznego i prawnego wynikających ze stosunku podstawowego. W konsekwencji, nie jest w stanie zbadać na tym etapie potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków tego stosunku³⁶.

W tym kontekście warto podkreślić, że w praktyce wątpliwości sądu odnośnie do treści stosunku podstawowego mogą pochodzić z innych źródeł niż sama treść umowy będąca jego podstawą. W aktualnej rzeczywistości masowego wykorzystywania wzorców umownych sędziowie mają niejednokrotnie styczność z tym samym wzorcem umownym danego przedsiębiorcy w ramach różnych postępowań i tym samym mogą mieć sposobność badania go pod kątem postanowień nieuczciwych. W konsekwencji sąd w postępowaniu nakazowym już na pierwszym etapie może mieć pewną wiedzę, choć niewątpliwie pośrednią i ograniczoną, odnośnie do potencjalnych abuzywnych warunków umowy opartej na znanym mu, budzącym wątpliwości wzorcu umownym. Jednocześnie jednak

³⁵ Podobnie wyrok z 21.04.2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo.

³⁶ Wyrok z 13.09.2018 r. Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 47.

sąd nie ma możliwości weryfikacji swojej wiedzy i zbadania warunków umowy już podczas pierwszego etapu postępowania nakazowego, gdyż po pierwsze powód nie ma obowiązku jej doręczyć sądowi, a po drugie sąd nie ma podstaw, aby w pierwszej fazie badać owe warunki, jeśli weksel będący podstawą roszczenia spełnia wszelkie wymogi poprawności. Ten element stanowiska Trybunału został, jak się wydaje, zrewidowany w wyroku z 7 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-419/18 i C-483/18, w zakresie przypadków, gdy okoliczności dotyczące stosunku podstawowego i oparta na nich zasadność roszczenia budzą poważne wątpliwości sądu nawet w pierwszej fazie postępowania, tj. przed wydaniem nakazu zapłaty. Ten wątek zostanie omówiony szerzej w dalszej części publikacji.

Jak wynika z wyroku C-176/17 oraz poprzedzającej go opinii rzecznik generalnej, sam fakt braku możliwości oceny przez sąd w pierwszej fazie postępowania nakazowego potencjalnej nieuczciwości warunków umowy podstawowej nie przesądza o niezgodności tego postępowania z wymogami dyrektywy 93/13/EWG. W swej opinii, rzecznik generalny słusznie zwrócił uwagę, że nakaz zapłaty wydany w ramach polskiego postępowania nakazowego, nawet jeśli się uprawomocni w ramach pierwszej fazy postępowania wobec niewniesienia albo nieskutecznego wniesienia środka odwoławczego, nie zamyka konsumentowi drogi sądowej do dochodzenia roszczenia wobec przedsiębiorcy na gruncie umowy podstawowej. Konsument zatem nie będzie ograniczony powagą rzeczy osądzonej, jeśli, mimo prawomocnego nakazu zapłaty, zdecyduje się wystąpić z powództwem opartym na zarzutach dotyczących stosunku podstawowego (np. umowy pożyczki lub kredytu). Nakaz zapłaty nie będzie bowiem odnosił się do stosunku podstawowego³⁷.

W konsekwencji za zgodne z wymogami dyrektywy 93/13/EWG zostało uznane rozwiązanie przyjęte w polskim modelu postępowania nakazowego, które nie przewiduje w jego pierwszej fazie obowiązku albo wręcz możliwości badania przez sąd stosunku podstawowego pod kątem abuzywności zawartych w nim postanowień, jednakże daje konsumentowi możliwość zapobieżenia uprawomocnieniu się nakazu zapłaty poprzez wniesienie zarzutów, a brak ich wniesienia bądź nieskuteczne ich wniesienie nie niwelują prawa konsumenta do dochodzenia roszczeń ze stosunku podstawowego w ramach odrębnego postępowania³⁸.

W kontekście uprawnienia konsumenta jako pozwanego w postępowaniu nakazowym do wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty, istotne znaczenie ma również argumentacja zawarta w opinii rzecznik generalnej, określająca granice

³⁷ Opinia rzecznika generalnego J. Kokott w sprawie C-176/17, EU:C:2018:293, pkt 66–68.

³⁸ *Ibidem*, pkt 71.

poszanowania zasady skuteczności. Otóż sam wymóg wniesienia przez konsumenta zarzutów, a więc skorzystania z przysługującego mu środka zaskarżenia, nie narusza zasady skuteczności wynikającej z dyrektywy 93/13/EWG. Jak wskazuje rzecznik generalny, powołując się na liczne orzeczenia TSUE, nawet jeżeli ww. dyrektywa wymaga w sporach, w których sprzedawca lub dostawca bierze udział, pozytywnej, niezależnej od stron umowy ingerencji przez sąd krajowy, to poszanowanie zasady skuteczności nie idzie aż tak daleko, aby rekompensować całkowitą beczynność poszkodowanego konsumenta³⁹.

Kluczową kwestią do określenia przyczyn naruszenia przez polskie postępowanie nakazowe zasady skuteczności wynikającej z dyrektywy 93/13/EWG jest ustalenie niezgodności konstrukcji tego postępowania z prawem do skutecznego środka prawnego. W tym celu, zgodnie ze stanowiskiem TSUE, wymagane jest m.in. zbadanie, czy zasady związane z wnoszeniem zarzutów nie rodzą znacznego ryzyka, że zainteresowani konsumenci nie skorzystają z tego prawa, co uniemożliwi skuteczną kontrolę nieuczciwego charakteru warunków umowy kształtującej stosunek podstawowy⁴⁰.

TSUE podkreślił, że wśród odpowiednich i efektywnych środków gwarantujących konsumentom prawo do skutecznego środka prawnego musi znaleźć się możliwość wytoczenia powództwa lub wniesienia zarzutów w racjonalnych warunkach proceduralnych, tj. warunkach, które nie będą ograniczały korzystania z przyznanych konsumentom praw, w szczególności związanych z terminem lub kosztami skorzystania z ww. praw⁴¹.

TSUE podzielił stanowisko wyrażone w opinii rzecznika generalnego, że warunki skorzystania z prawa do wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty są w polskim postępowaniu nakazowym, z perspektywy konsumenta, wyjątkowo restrykcyjne. Stawiają bowiem przed konsumentem konieczność wniesienia pisemnej odpowiedzi, z zachowaniem formalnych wymogów pisma procesowego, określającej, w jakim zakresie zaskarża nakaz zapłaty, jakie zarzuty stawia ze wskazaniem faktów i dowodów. Na powyższe działania konsument ma rażąco krótki, w ocenie rzecznika generalnego i TSUE, termin dwóch tygodni, a uchybienie terminowi lub niedopełnienie wymogów formalnych zrodzi negatywny dla konsumenta skutek w postaci odrzucenia zarzutów. Tak ukształtowana konstrukcja wnoszenia zarzutów z perspektywy konsumenta sama w sobie rodzi ryzyko zniechęcenia konsumenta do skorzystania z niej, a nawet jeśli konsument z niej skorzysta, istnieje duże ryzyko, że uczyni to niezgodnie z licznymi

³⁹ *Ibidem*, pkt 73; przykładowe wyroki TSUE: z 1.10.2015 r., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, pkt 62); z 10.09.2014 r., Kusionova (C-34/13, EU:C:2014:2189, pkt 56); z 6.10.2009 r. Asturcom Telecommunicationes (C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 47).

⁴⁰ Wyrok z 13.09.2018 r. Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 61–62.

⁴¹ *Ibidem*, pkt 63.

wymogami formalnymi, co podważy skuteczność tak wniesionych zarzutów. Dodatkowym elementem zniechęcającym, na który zwraca uwagę zarówno rzecznik generalny, jak i TSUE jest opłata od wnoszonych zarzutów, która zgodnie z polską ustawą o kosztach sądowych w sprawach cywilnych wynosi trzy czwarte części opłaty sądowej, podczas gdy powód, wnosząc pozew w trybie postępowania nakazowego, uiszcza jedynie jedną czwartą części opłaty sądowej⁴².

W podsumowaniu uzasadnienia wyroku w sprawie C-176/17, TSUE podkreślił, że taka konstrukcja wnoszenia zarzutów, jaką przewiduje polskie postępowanie nakazowe, rodzi ryzyko niewniesienia ich przez zainteresowanych konsumentów z uwagi na:

- bardzo krótki termin,
- zniechęcenie wywołane koniecznością ponoszenia wysokich kosztów,
- nieznajomość przysługujących im praw,
- niepełny charakter informacji, jaką dysponują ze względu na ograniczoną treść pozwu o wydanie nakazu zapłaty⁴³.

Istotnym uzupełnieniem orzeczeń TSUE w sprawach C-176/17 oraz C-632/17 jest stosunkowo nowy wyrok TSUE w połączonych sprawach C-419/18 i C-483/18. O ile dwa pierwsze orzeczenia skupiają się na efektywności prawa konsumenta do skutecznego środka prawnego umożliwiającego zakwestionowanie wydanego nakazu zapłaty, o tyle ostatnie orzeczenie rozstrzyga o zakresie aktywności sądu krajowego w zakresie kontroli stosunku podstawowego. TSUE uznał, że w przypadku, gdy sąd krajowy ma poważne wątpliwości co do zasadności roszczenia wynikającego ze stosunku podstawowego (zarówno z umowy będącej źródłem zobowiązań konsumenta, jak i opartego na wekslu stanowiącym zabezpieczenie tej umowy), sąd ten powinien z urzędu zbadać, czy postanowienia uzgodnione między konsumentem i przedsiębiorcą mają nieuczciwy charakter i w tym zakresie – jeśli nie dysponuje stosowną dokumentacją umowną – powinien zażądać od przedsiębiorcy przedstawienia pisemnego zapisu tych postanowień.

Obowiązek działania sądu krajowego w powyżej opisanej sytuacji z urzędu, a więc bez konieczności występowania w tej kwestii z osobnym wnioskiem przez konsumenta, stanowi istotną modyfikację dotychczasowego stanowiska i zarazem istotną ingerencję w istniejący stan prawny, zgodnie z którym sąd nie może uzupełniać z urzędu materiału dowodowego sprawy, a inicjatywa w tym zakresie należy do konsumenta. Co więcej, powyższy obowiązek sądu dotyczy też stosunku wynikającego z weksla zabezpieczającego roszczenia z umowy podstawowej, mimo że w myśl przepisów prawa wekslowego, badanie treści stosunku

⁴² *Ibidem*, pkt 64–68.

⁴³ *Ibidem*, pkt 69.

podstawowego, jak również kontrola postanowień porozumienia wekslowego, mogą nastąpić jedynie na zarzut pozwanego, zobowiązanego do zapłaty z weksla.

W powyższym zakresie Trybunał wyprowadza cztery istotne wnioski wspierające ww. tezę podstawową. Po pierwsze, wskazuje, że na organach sądowych, podobnie jak na wszystkich innych organach państw członkowskich, spoczywa obowiązek podjęcia wszelkich środków ogólnych lub szczególnych, w tym także, w ramach posiadanych przez nie kompetencji, do osiągnięcia rezultatu wyznaczonego w dyrektywie⁴⁴. Po drugie, z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, że obowiązek oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy oraz obecności wymaganych informacji w umowie zawartej z konsumentem z urzędu stanowi uregulowanie proceduralne ciążące na organach wymiaru sprawiedliwości⁴⁵. W konsekwencji powyższego sądy krajowe, stosując prawo krajowe, zobowiązane są tak dalece, jak jest to możliwe, dokonywać jego wykładni w świetle brzmienia i celu rozpatrywanej dyrektywy, tak by osiągnąć przewidziany w niej rezultat, a wobec braku możliwości wykładni i stosowania przepisów krajowych zgodnie z wymogami dyrektywy 93/13 sądy krajowe mają obowiązek zbadania z urzędu, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter, pozostawiając w razie potrzeby bez stosowania wszelkie przepisy krajowe lub orzecznictwo, które są sprzeczne z takim badaniem⁴⁶.

VI. Podsumowanie i postulaty de lege ferenda

Analizując tezy wynikające z orzeczeń TSUE w sprawach C-176/17 i C-632/17 oraz w połączonych sprawach C-419/18 i C-483/18, należy zwrócić uwagę na następujące wnioski:

- a) Trybunał nie zakwestionował postępowania nakazowego jako uproszczonego i przyspieszonego trybu dochodzenia roszczeń na drodze sądowej, z niewątpliwą asymetrią na niekorzyść praw pozwanego, szczególnie w pierwszej fazie postępowania. Należy zatem przyjąć, iż takie postępowanie, również z udziałem konsumentów w roli pozwanych, jest dopuszczalne i nie narusza wymogów dyrektywy 93/13/EWG;
- b) Trybunał nie uznał też za konieczne, jak by się mogło prima facie wydawać, aby postępowanie nakazowe było ukształtowane w taki sposób, że sąd

⁴⁴ Wyrok z 7.11.2019 r., Profi Credit II, w połączonych sprawach C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:330, pkt 73 i przytoczone tam orzecznictwo.

⁴⁵ *Ibidem*, pkt 74 i przytoczone tam orzecznictwo.

⁴⁶ *Ibidem*, pkt 75 i 76; podobnie wyroki: z dnia 4.06.2009 r., Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 32, 34, 35; z dnia 14.06.2012 r., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 18.02.2016 r., Finanzmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 46.

krajowy bezwzględnie, z urzędu bada stosunek podstawowy w postępowaniu nakazowym pod kątem istnienia w treści tego stosunku postanowień nieuczciwych. Takie rozwiązanie niewątpliwie zniweczyłoby istotę specyfiki postępowania nakazowego;

- c) jednocześnie jednak, w wyroku w połączonych sprawach C-419/18 i C-483/18, Trybunał uznał, że w przypadku, gdy sąd krajowy ma poważne wątpliwości co do zasadności roszczenia wynikającego ze stosunku podstawowego (zarówno z umowy będącej źródłem zobowiązań konsumenta, jak i opartego na wekslu stanowiącym zabezpieczenie tej umowy), sąd ten powinien z urzędu zbadać, czy postanowienia uzgodnione między konsumentem i przedsiębiorcą mają nieuczciwy charakter i w tym zakresie powinien zażądać od przedsiębiorcy przedstawienia pisemnego zapisu tych postanowień;
- d) ponadto w sprawach C-176/17 i C-632/17 zarówno rzecznik generalny, jak i Trybunał uznali za niezgodne z prawem unijnym, tj. wymogami art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, ukształtowanie prawa pozwanego do skorzystania w postępowaniu nakazowym ze środka zaskarżenia, jakim są zarzuty od nakazu zapłaty w sposób niespełniający wymogów zasady skuteczności, która – jak już wcześniej wskazano – wymaga, aby konsumentowi przysługiwał skuteczny środek prawny.

Mając na uwadze argumenty przytoczone przez TSUE w powyższych orzeczeniach, należy podzielić ich słuszość. Niewątpliwie polskie prawo materialne przeszło istotną transformację celem dostosowania się do wysokich standardów ochrony konsumenta właściwych dla prawodawstw Europy Zachodniej. Było to jednak niejako wymuszone koniecznością dostosowania tego prawa do prawa unijnego w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. W przypadku prawa procesowego, m.in. ze względu na wspomnianą wcześniej zasadę autonomii proceduralnej, proces ten miał znacznie bardziej ograniczony zasięg i dotyczył jednostkowych przypadków, jak chociażby uchylona regulacja działu IVb kodeksu postępowania cywilnego dotycząca postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone.

Brak dotychczas kompleksowego, spójnego podejścia mającego na celu dostosowanie polskich przepisów proceduralnych do efektywnej realizacji wspomnianej we wcześniejszej części niniejszej publikacji zasady skuteczności i zapewnienia skutecznego środka prawnego konsumentom spowodował, że obecny kształt postępowania nakazowego został z tej perspektywy zakwestionowany przez TSUE.

Należy także podkreślić, że choć nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego z 4 lipca 2019 r. istotnie przebudowała treść przepisów regulujących postępowanie nakazowe, nie wprowadziła zmian, które poprawiałyby sytuację konsumenta z perspektywy zapewnienia mu efektywnej ochrony przez klauzulami abuzywnymi, a które byłyby odpowiedzią na wnioski płynące z orzeczeń

TSUE w sprawie C-176/17 Profi Credit oraz C-632/17 PKO BP. W konsekwencji, mimo że przedmiotowe orzeczenia zostały wydane w stanie prawnym sprzed nowelizacji, wnioski z nich płynące należy nadal uznać za aktualne, także w odniesieniu do obecnej regulacji postępowania nakazowego.

Nie bez znaczenia jest fakt, że w praktyce postępowanie nakazowe jest powszechnie wykorzystywane jako instrument służący do dochodzenia roszczeń od konsumentów. Podmioty profesjonalne, które go stosują, czynią to w sposób wystandaryzowany i usystematyzowany, co jest konsekwencją masowego charakteru obrotu i umów zawieranych na podstawie wzorców umownych. Po drugiej stronie sporu występuje konsument, którego sytuacja z powyższej perspektywy jest skrajnie odmienna. Udział w takim postępowaniu w charakterze pozwanego jest dla konsumenta sytuacją nienaturalną, nieznaną, co do której nie ma on odpowiedniej wiedzy. Aby móc się efektywnie bronić, konsument musi dysponować wiedzą nie tylko w zakresie praw i obowiązków pozwanego w postępowaniu nakazowym, ale także w zakresie sporządzania pism procesowych. Wreszcie, aby móc się efektywnie bronić, musi zaangażować swoje własne środki pieniężne w kwocie trzykrotnie wyższej niż pozywający go przedsiębiorca.

Należy podkreślić swego rodzaju niekonsekwencję polskiego ustawodawcy, że w przypadku innej, tzw. słabszej strony stosunku umownego – pracownika, widoczna jest znacznie większa spójność uregulowań prawa materialnego i proceduralnego. Ochrona i swoiste przywileje i ułatwienia przyznane zostały pracownikowi zarówno na gruncie prawa pracy, jak i procedury cywilnej odnoszącej się do spraw z udziałem pracowników. W przypadku konsumentów z taką konsekwencją ciągle nie mamy do czynienia.

Znamiennym przykładem jest w szczególności art. 466 k.p.c. odnoszący się do postępowań w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z przywołanym przepisem, pracownik lub ubezpieczony (a więc z założenia słabszy uczestnik postępowania, w którego przypadku celowe jest zmniejszenie formalizmów postępowania sądowego) działający bez adwokata lub radcy prawnego może zgłosić w sądzie właściwym ustnie do protokołu powództwo oraz treść środków odwoławczych i innych pism procesowych. Analogiczne rozwiązanie w przypadku konsumenta, niewątpliwie również słabszego uczestnika obrotu, chcącego wnieść zarzuty od nakazu zapłaty, nie istnieje. Gdyby istniało, mogłoby zwiększyć szanse prawidłowego zakwestionowania podstaw nakazu zapłaty, w przypadku gdy konsument działałby bez pomocy profesjonalnego pełnomocnika procesowego, co jest raczej zasadą niż wyjątkiem. Różnice pomiędzy nieporównanie lepszą pozycją pracownika i konsumenta na etapie sporu sądowego można by mnożyć, odnosząc się także do ponoszonych kosztów.

Mając na uwadze powyższe, niezbędne jest w ocenie autora niniejszej publikacji dokonanie kompleksowej analizy polskich przepisów proceduralnych pod kątem uwzględnienia w nich specyfiki konsumenta jako uczestnika

postępowania, a przede wszystkich pozwanego. Należy w tym względzie w pierwszej kolejności inspirować się założeniami funkcjonujących obecnie przepisów proceduralnych dotyczących spraw pracowniczych, dla których podstawą była właśnie ochrona pracownika – ochrona niebezpiepodstawna, a zapewniająca względnie równe szanse w sporze. Sytuacja pracownika i konsumenta, jako słabszych stron stosunków umownych, jest bowiem w wielu aspektach porównywalna. Obecny kształt postępowania nakazowego jest dobrym przykładem zbyt daleko idącej asymetrii w uprawnieniach pozywającego przedsiębiorcy i pozywanego konsumenta mimo formalnej neutralności przepisów. Asymetria ta jest, co prawda, do pewnego stopnia wpisana w ideę postępowania nakazowego, o czym była mowa wcześniej, niemniej jednak nie może ograniczać prawa którejkolwiek ze stron do skutecznego środka ochrony swych praw i interesów. W przypadku konsumentów, polskie postępowanie nakazowe w obecnym kształcie istotnie utrudnia, a niejednokrotnie uniemożliwia im skuteczną obronę przed sądem.

Należy zatem podjąć starania, aby sytuacja procesowa konsumenta została uspołniona z jego pozycją materialnoprawną, analogicznie jak ma to miejsce w przypadku pracowników.

Bibliografia

Akty prawne

- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. Nr 43 poz. 296 z późn. zm.
- Dyrektywa 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, Dz.U. L 95, s. 1; Polskie wydanie specjalne: Rozdział 15 Tom 002 P. 288–293.
- Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, Dz.U. Nr 140 poz. 939 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, Dz.U. Nr 50 poz. 331.

Orzecznictwo

- Postanowienie Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 21 czerwca 2016 r., Aktiv Kapital Portfolio, C-122/14, niepublikowane, EU:C:2016:486.
- Postanowienie Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 28 listopada 2018 r. w sprawie PKO BP, C-632/17, EU:C:2018:963.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 14 lutego 2013 r., I ACa 1158/12, LEX nr 1289500.
- Wyrok Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2002 r., IV CKN 948/00, Legalis.
- Wyrok Sądu Najwyższego z 30 maja 2001 r., III CZP 19/01, „Monitor Prawniczy” 2001, nr 14, s. 720.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 kwietnia 2015 r. w sprawie o sygn. P 45/12.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 13 września 2018 r. w sprawie Profi Credit, C-176/17, EU:C:2018:711.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 7 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:930.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 10 września 2014 r., Kusionova, C-34/13, EU:C:2014:2189.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Espanol de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 14 września 2017 r., The Trustees of the BT Pension Scheme, C-628/15, EU:C:2017:687.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 18 lutego 2016 r., Finanmadrid EFC, C-34/14, EU:C:2016:98.

- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 1 października 2015 r., ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 31 maja 2018 r., Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM, C 243/08, EU:C:2009:350.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 6 października 2009 r. Asturcom Telecommunications, C-40/08, EU:C:2009:615.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 7 grudnia 2017 r., Banco Santander, C-598/15, EU:C:2017:945.

Literatura

- Jodłowski J., Resich Z., Lapierre J., Misiuk-Jodłowska T., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2002.
- Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna (art. 253–534)*, red. M. Fras, M. Habdas, LEX.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, LEX.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 1–505¹⁴*, t. I, red. K. Piasecki, Warszawa 2006.
- Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, red. T. Zembruski, LEX 2020.
- Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz do niektórych przepisów*, red. O. Piaskowska, LEX 2019.
- Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Art. 1–729*, red. A. Jakubecki, LEX.
- Łętowska E., *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002.
- Prawo konsumenckie w praktyce*, red. M. Czarnecka, T. Skoczny, Warszawa 2016.
- Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K., *KPC. Komentarz*, wyd. 6, Warszawa 2012.
- Życie umowy konsumenckiej po uznaniu jej postanowienia za nieuczciwe na tle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE*, red. M. Romanowski, Warszawa 2017.

Varia

- Opinia rzecznika generalnego J. Kokott w sprawie C-176/17, EU:C:2018:293.

STRESZCZENIE

Przedmiotem publikacji jest konfrontacja konstrukcji polskiego cywilnego postępowania nakazowego i celów, jakie realizuje, z wymogiem zapewnienia przez państwa członkowskie UE, w tym Polskę, efektywnej ochrony konsumenta przed klauzulami nieuczciwymi nie tylko na poziomie prawa materialnego, ale też procesowego. Kanwą podjętej problematyki są wydane pod koniec 2018 r. orzeczenia TSUE w sprawie C-176/17 oraz C-632/17. Autor w pierwszej kolejności przedstawia zarys konstrukcji postępowania nakazowego w polskiej procedurze cywilnej. Następnie zostaje zwięźle omówiony system kontroli abuzywności klauzul w umowach konsumenckich. W kolejnym punkcie analizowane jest stanowisko TSUE w przedmiocie ochrony praw konsumenta na gruncie dyrektywy 93/13/EWG w fazie postępowania sądowego. Następnie zostaje poddane analizie polskie postępowanie nakazowe w kontekście skuteczności ochrony konsumenta z perspektywy wniosków TSUE wynikających z ww. orzeczeń, uzupełnionych o wnioski z wydanego pod koniec 2019 r. orzeczenia w sprawie C-419/18 i C-483/18 (sprawa Profi Credit II). W podsumowaniu autor sugeruje wprowadzenie rozwiązań na gruncie prawa procesowego, które będą chronić konsumenta analogicznie, jak ma to miejsce w przypadku pracowników, mając na uwadze, że w obu przypadkach chodzi o ochronę słabszej strony umowy.

Słowa kluczowe: konsument, klauzule nieuczciwe, ochrona konsumenta, postępowanie nakazowe, skuteczny środek prawny

SUMMARY

The subject of the publication is the confrontation of the structure of the Polish civil payment-order procedure and the objectives it implements with the requirement of effective protection of the consumer against unfair clauses not only on the level of substantive law, but also procedural law by EU member states, including Poland. The background of the issues raised in the publication are CJEU judgments issued at the end of 2018 in cases C-176/17 and C-632/17. The author first presents an outline of the construction of the order for payment in the Polish civil procedure. Subsequently, the abusiveness control system of clauses in consumer contracts is briefly discussed. The next section analyzes the CJEU's position on the protection of consumer rights under Directive 93/13 / EEC with regard to the court proceedings. Next, Polish payment-order procedure is analyzed in the context of the effectiveness of consumer protection from the perspective of the CJEU conclusions resulting from the above-mentioned judgments, supplemented with conclusions from the judgment issued at the end of 2019 in cases C-419/18 and C-483/18 (the Profi Credit II case). In summary, the author suggests implementing solutions in the procedural law, which will protect the consumer in the same way as in the case of employees, bearing in mind that in both cases it is about protecting the weaker party of the contract.

Keywords: consumer, unfair terms, consumer protection, payment-order procedure, effective legal remedy